

הרב בנימין זאב כהן זצ"ל
אב"ד בארען ע"י וינה, אוסטריה.
ה'תקצ"ה-ה'תרע"ג
מהדיר: הראל כהן - נכד לנכד המחבר.

סוגיא המנהיג פסולי המוקדשים לוקה שדרשתי על הסיום ממסכת מכות בליל ח' חנוכה תרנ"ד

[אמר רבי הושעיא: המרכיע שור פסולי המוקדשים - לוקה שנים.
אמר רבי יצחק: המנהיג בשור פסולי המוקדשים - לוקה, שהרי גוף
אחד הוא ועשאו הכתוב בשני גופים].

[א]

...ובאתי מענין לענין לסיום מסכתא בדברי אגדה. דהנה לכאורה יש
לדקדק, דאמר רב הושעיא: "המרכיע פסולי המוקדשים - לוקה שנים".
אמאי קאמר לוקה שנים, הא אינו לוקה אלא משום כלאים, אבל משום
עבודה בקדשים אינו אסור בהרבעה אלא מדרבנן, וכן מוכח נמי במו"ק
י"ב? ועיין בתשובות חת"ס יו"ד סימן ש"ה, דהאי "שנים" - טעות סופר,
ואינו גורס אלא "לוקה".

ולי נראה באגדה, דהנה מצינו גבי יו"ט דפליגי ר' אליעזר ור' יהושע, "כולי
לד" או "חציו לד' וחציו לכם". לא אמר ר"י אלא "חציו לד" ואין לערב בו
חולין. "וחציו לכם" ואין לערב בו קדשים. אבל אם מערב חולין וקדשים
כאחד, מחלל הוא את הקדשים, ואין לו ג"כ לא חולין.

כך בני-אדם הרוצים ללבוש מלבוש קדושה וליהנות ג"כ מכל תענוגי
העולם הזה - זה וזה אינו עולה בידו, כי בדרך היראה והקדושה מיפך דרך
תענוגי העולם הזה, שמפייגים ממנו טעם היראה והתורה, והם מנגדים
אותן בכל פעולותיו. ולא יזכה עי"ז לא לעולם הזה להתענג בתענוגים, ולא
לעולם הבא שנאבד ונתחשך על-ידי תענוגי העולם-הזה שאין להם שחר.
זהו הוא דקאמר רב הושעיא: "המרכיע שור פסולי המוקדשים - לוקה

שנים", שרוצה להרביע חולין וקדשים - עולם הזה ועולם הבא. "לוקה שנים" - אין עולה בידו אפילו אחד, כי שניהם לוקים.

[ב]

ובא ר' יצחק והוסיף לומר כי יש טועים לומר: לא די למנהיג ישראל שהוא צדיק ונאמן ובקי בחדרי תורה ויראה, אלא שצריך ללמוד ולידע חכמות חזוניות, להיות מעורב בין הבריות, לסעוד בסעודתם ולטעום מטעמותם, לקרב לכל אדם, בין גדולים בין קטנים, בין צנועים בין צבועים, בין זכרים בין נקבות, להיות אתם ולידע מוצאם ומובאם. והנה בזה הוא מערב קדשים וחולין, ועי"ז לא נשאר בידו אפילו אחד. אלא הוא פסול, משוקץ וטמא, וגם רעה ח"ו לעולם, שהוא מטעה אותם עד שיורדים אתו לבאר שחת. והנה הוא בעצמו אין בו שום לחלוחית יראה, רק מפני שלמד קצת ג"כ, ורוצה להיות בראש, מראה הוא טלפיו שהם טהורים.

וזה שאמר ר"י: "המנהיג בפסולי המוקדשין" - שרוצה להנהיג את ישראל בתערובות חולין וקדשים - "לוקה". פי', שהוא מזיק ולוקה את ישראל, שהרי עיניהם של ישראל עליו ובוטחים עליו. ו"הרי הוא גוף אחד", פי', כל מגמותיו ורצונו אינם אלא לתאוות ולתענוגים ולהבלי עולם הזה. "ועשאו הכתוב שני גופין" - פי', שלמד תורה ג"כ מראה עצמו ג"כ במעטה הקדושה. א"כ, "עשאו הכתוב כשני גופין" - התורה שלמד פעלה שמראה עצמו כשני גופין. ועוד גוף אחד הוא - הוא רוצה להראות שתוכו כברו גוף אחד הוא, ו"עשאו הכתוב שני גופין", הכתוב גילה עליו שהם כלאים זה בזה.

[ג]

ובזה נ"ל לפרש מתני' סוף מסכת: "רבי חנניא בן עקשיא אומר: רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות, שנאמר: 'ד' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר'".

רצה להגיד לן התנא, שלא תאמר כיון שתורת אלקיו בלבו לא תמעד אשוריו (תהלים לו ; לא), ואין להשיב עליו, כי כל מעשיו באמונה, אף שמראה דרכות עקלקלות, כל מעשיו לשם שמים. לזה אמר התנא: מי שיש בידו רק תורה, אפילו תורה אין לו. הקב"ה מעיד עליו שהוא מפועלי און, כמאמר הכתוב (תהלים קכה ; ה): "והמטים עקלקלותם יוליכם ד' את פועלי האון, שלום על ישראל". פי', המטים עקלקלותם - שמראים כשרותם ותומתם,

אף-על-פי שלבם פתוח ואטום מכל טוב, יוליכם ד' את פועלי האון. הקב"ה מעיד עליהם שהם פועלי און ובזה שלום על ישראל.

כי מי שלומד תורה ואינה מקיימה, נח לו שלא נברא, כי כופר הוא במצוות ד'. כי אם רצון הקב"ה רק לימוד התורה ולא קיומה, למה ברא את האדם על הארץ, הלא נשמתו למדה וידעה כל התורה כולה ונוח לו שלא נברא, ועכשיו שנברא יפשפש במעשיו. ע"כ מוכרח הוא לקיים בפועל ובמעשה המצוות, ובזה הוא פשע לרשע, שאמר שאין צריך לקיים המצוות.

כפי' בספר יערות דבש הקרא "נאום פשע לרשע בקרב לבי" - שרשע אומר תמיד שאין צריך לאדם לקיים המצוות בפועל, אלא לב טהור ברא לו אלקים, ואין צריך אלא לזכור את הבוראו אלא בלבו. "אין פחד אלקים לנגד עיניו" (תהלים לו ; ב) - להראות בקיום המצוות פחד אלקים זה אינו צריך לו לאדם. וזה הוא הפשע הגדול של רשע. זה כוונת רבי יהונתן אייבשיץ בספר יערות דבש, וזה כוונת התנא דידן. אם תרצה להכיר את האדם, אם זכה אם לא, תראה ותדקדק אחריו אם הוא מדקדק בקיום המצוות על נכון או לא. כי לא - כי אם יש לו תורה בלבו ואינו מקיים, כי אז ישווהו הכתוב לפועלי און.

לפיכך הרבה הקב"ה עליו חוץ מללמוד התורה גם לקיים עוד המצוות בפועל, לבחון עליו אם זכה או לא. "רצה הקב"ה לזכות את ישראל, לפיכך הרבה עליהם תורה ומצוות" - בזה מגלה זכותו. ואז אם זכה ועושה צדקות, אז הוא ראוי להנהיג את ישראל, כי אז ירביץ תורה, תורת אמת אשר בפיהו, ועולה לא ימצא בשפתיו, רק רבים ישיב מעון, ומלהיב את לבם לקיים מצוות ד'. וזה כוונת התנא שהביא הקרא, "שנאמר: ד' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר", פי', חפץ ד' הוא אם המנהיג מקיים המצוות ועושה צדקות, אז למען צדקו יגדיל תורה - ילמוד וירביץ תורה וגם יאדירה, שילהיב לבות בני אדם לקיים מצוותיה כראוי.

והנה רשע מכתיר צדיק (חבקוק א ; ד), לא לבד שרשע בגאות לבו אין אלקים, אלא שכל היום מנאץ הוא ג"כ את הצדיק ומבקש לכן דופי בצבא של מעלה. ועי"ז הרבה עירנו ושמם בית מקדשינו כ[נדאיתא] במעשה רבי יוחנן בן זכאי עם ריש בריוני, והן הם הצדיקים הפורקים עול מצוות. וגם אחר החרבן כרתו ברית עם המונים של בבל ושל רומי, והיו אתם לעם אחד, והלשינו על קדושי עליון לאמור: מעשיהם מקולקלים ואינם עושים צדקות אלא לפנים, אבל לבם ומחשבותיהם מלאו זימה. שחקו וצחקו עליהם, ונתנום ללעג ולקלס בעיני העמים, וכמעט לא נשאר תקומה לאנשי אמת

פועלי צדק. ועי"ז רבים מעמי הארץ עזבו מקור חיים וחצבו להם בורות נשבר, כדי למצא חן בעיני העמים, ועם ד' נתן לחרף ולדראון.

[ד]

ובזה אמרתי כוונת הגמרא סוף מכות: וכבר היה ר"ג וראב"ע ור"י ור"ע מהלכין בדרך ושמעו קול המונן של בבל - רומי - מפלטי' ברחוק מאה ועשרים מיל, והתחילו בוכין, ור"ע משחק. אמרו לו: מפני מה אתה משחק? אמר להם: ואתם מפני מה אתם בוכים? אמרו: אלו כושיים שמשתחוים לעצבים ומקטרים לאלילים יושבים בטח והשקט, ואנו בית הדום רגלי אלקינו שרוף באש, ולא נבכה? אמר להם: לכך אני מצחק. ומה לעוברי רצונו כך, לעושה רצונו על אחת כמה וכמה, ע"כ.

והנה כמה וכמה דקדוקים יש כאן באריכות לשון הגמרא, ולא רציתי להאריךם שלא להלאות בהם. והנה אם האדם אינו מעורב בין הבריות ואין לו שום שייכות עם שאר בני-אדם, והוא הולך לדרכו דרך הישר דרך התורה ועבודה טהורה, אינו פונה לדברת בני-אדם, כי נפשו כעפר לכול, ואם מחרפים ומגדפים אותו על יראתו ועל תומתו, כל זה אינו עושה רושם בלבו, כי אין לו ולהם כלום. אבל אם האדם מעורב בין הבריות, ויש לו לעמוד על התורה ועל התעודה ללמד לעם ולהורות להם דרך ישכון אור (איוב לח ; יט), וצריך לדמות למלאך ד' צבאות, אז אם שומע שהמון עם בקשו לתת דופי בתורתו ובעבודתו ולהרוס את כל מעשי ידיו, באמרם שכל כוונת הצדיקים רק להמית בעולם שיאמינו בהם וימלאו אחריהם, ויתנו להם מתנות ואין תוכם כברם כלל, ושבע תועבות בלבם (משלי כה ; כו), אז בהלה ורעד בא אליהם ותכסיהם פלצות מיראתם, שנעצר כוחם לעשות כוונים עוד לתורת ד' וליראתו, וכמעט נתרשל ידיהם ויעמדו אחור להיות נחבא אל הכלים, שלא לעמוד שוב בפרצת עמם, מאחר שהמון עם זממו להמרות עיני כבודם בכל עבר ופנה.

וכל מי שלא יפן נפשו אל צפצוף הני צפרי טמאי, והולך בתום צדיק לעשות מעשיו מעשה ד' באמונה, אף שרוצים המון עם לקלקל צעדיו ולהפיל אותו אל חבלי זדון, הנה שכרו אתו כפל ומכופל. וזה שאמר הכתוב (תהלים מ ; ה): "אשרי הגבר אשר שם ד' מבטחו ולא פנה אל רהבים ושטי כזב". פי', אף שצעקו זדון על הצדיק באמרם כי דרכו דרך רהב וכל מעשיו מרמה וכזב, והוא לא פונה ולא עונה ואל ישט מדרכיו הטובים, רק שם על ד' מבטחו, אשרי לו ושכרו כפול ומכופל.

זהו כוונת הגמרא, אלו ד' מורי דרך צדיקי עולם רועי ישראל, "כבר היו מהלכין בדרך", פי' "מכבר" - אותו הדרך שדרכו מכבר מקדם מנעוריה, עודנו מהלכים תמיד, לא נעו ולא נדו ממנו. ושמעו קול המונם של בבל או רומי ברחוק ק"כ מיל. פי', מה שהמוני עם של עיר גדולה מחרפים ומגדפים על חסידי ישראל, שומעים בכל הדרך אשר הולכים, גם עד ק"ך מיל עוד לא פסק המוני המולה של חרוף וגדוף של עושי רצון מקום. התחילו הם בוכים, כי יראו, ח"ו אין תקוה לשונאי ישראל, ור"ע היה משחק. אמרו לו: מפני מה אתה משחק, כי לשחוק זה מה הוא עושה. אמר להם: ואתם, מפני מה אתם בוכים. פי', עת לבכות למחרפים ולמגדפים עצמם שמנעילים בפני עצמן דרכי התשובה. אבל אתם חסידי עליון, מפני מה אתם בוכים, הלא אתם נקי כפים ובר לבב? א"ל: הללו כושיים. פי', כוהני בעל, נביאי שקר, שמשונים בעורם ככושיים, מראים פניהם משוח בשמן קודש, שמשתחווים לעצבים ומקטרים לאלילים, יושבין בטח והשקט שאנן, מפחד רע מכלים, וכל צבא מעלה ומטה מסבבין אותן. ואנו בית הדום רגלי אלקים, שאיננו מבקשים לעצמנו כלום, רק קוראים אנו את בני-אדם לעבודת אלקי אמת, ו"שרוף באש" - כל דבור ודבור שיצא מפינו שרוף באש רתיחת יצרם הרע, באש רתיחת הבל פיהם הפוערים, ובלי חוק לבלע אותנו, ולבלתי לתת שם ושארית לנחלת ד'.

א"ל רבי עקיבא: לכך אני מצחק, אם לעוברי רצונו כך, לעושי רצונו על אחת כמה וכמה. אם אנו רואים עוברי רצונו שלוים ושקטים, מחרפים ומגדפין אותנו, ונתונין לשצף ולקצף, ובכל זאת לא שכחנו שם אלקינו, ועומדים על מעמדינו, ולא נסוג אחור מלקדש שם אלקינו, על-אחת-כמה- וכמה, ויהיה שכרינו עי"ז כפול ומכופל. זהו כוונתו, מפני שאין אתם בוכים אלא שראיתם כבוד ד' מחולל, ולא על צערכם צער חרוף וגדוף שלכם. לכך אני משחק, כי זה אות שמדרגה שלכם עלה על כלנה. ודוק, כי קצרתו בדברים. לעולם ילמוד אדם בדרך קצרה.

[ה]

עוד איתא שם בגמרא: ושוב פעם אחת היו עולין לירושלים. כיון שהגיעו להר-הצופים, קרעו בגדיהם. כיון שהגיעו להר-הבית, ראו שועל שיוצא מבית קודשי הקדשים. התחילו הן בוכין ור"ע מצחק. א"ל: מפני מה אתה מצחק? א"ל: מפני מה אתם בוכים? א"ל: מקום שכתוב והזר הקרב יומת, ועכשיו שועלים הלכו בו, ולא נבכה?! א"ל: לכך אני מצחק, דכתיב: ואעידה לי עדים נאמנים, את אוריה הכהן ואת זכריהו בר ברכיהו. וכי מה ענין אוריה אצל זכריה, אורי' במקדש ראשון וזכריה במקדש שני? אלא תלה

הכתוב נבואתו של זכריה נבואתו של אוריה. באוריה כתיב: לכן בגללכם ציון שדה תחרש. בזכריה כתיב: עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים. עד שלא נתקיימה נבואתו של אוריה, הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכריה. עכשיו שנתקיימה נבואתו של אוריה, בידוע שנבואתו של זכריה מתקיימת. בלשון הזה א"ל: עקיבא נחמתנו, עקיבא נחמתנו, ע"כ.

הנה בגלותנו בעו"ה, מר לנו מאד, כי דל כבודנו מאוד בגוים, ושקצונו כטומאת הנדה. ועוד יותר הרעו לנו אחינו, ישים אדרת שער למען כחש (זכריה יג ; ד) - מראים פניהם כבשונות, ודבריהם רכים כשמן והמה פתיחות (תהלים נה ; כב). אין כוחם אלא בפיהם, לאמור לכו ונשובה אל ד'. ותחת לשונם עמל ואון, כדי למלאות בטניהם צדה ולתת טרף לביתם וחוק לנערותיהם בנעים ימינות לנצח. והמון אחריהם יהמה, באמרו עם ד' אלה ומארצו יצאו, כי שתו בשמים פיהם ולשונם תיהלך בארץ, אכלו משמנים ושתו ממתקים, כי קדש היום לאדונינו, ואל תעצבו כי חדות ד' היא מעוזם. ועי"ז דרכי ציון אבלות מבלי באי מועד, כל אחד פונה לדרכו, ישתה יין נסיכו, ואל פועל ד' יביט עד ישקיף ד' ויראה משמים ויקום נקמת עמו, ויפקח עינים עורים, ויראו כל העם כי נביאיהם חזו להם שוא ותפל, וטמא טמא יקראו למו, יעבדו כלם את עצביהם. יכרת ד' כל שפתי חלקות מדברים גדולות. יכירו וידעו כי ד' אמת ותורתו אמת, ומלך אחד לכלנו ורואה נאמן ידעה אותנו וזה כוונת [חז"ל על הנחש] שהוא ערום שבחיות, נעשה ריע אהוב כדי לעשוק.

וקדושים אלו, כאשר הגיעו להר הבית, ונצטערו ונסתכלו על מה הקצף הגדול הזה, וראה שועל יוצא מבית קה"ק איש ערום בערמות שונות, טומאתו בשוליו, חיה טמאה, ומתלבש במלבושי קדושה, ועומד בראש לדון ולהורות, והתחילו הן בוכין, מה יעשו עניי הצאן (זכריה יא ; ז, יא), אם הרועים פשעו בהם, ויעשו להם מסכה, מלבושים מתוקנים שלא כתקון, רק לדמות לכומרי נכרים ליטול חלק בראש, לפסוע על ראשי עם קדוש, אנה ירעו בצהרים צעירי הצאן ומה יהי בסופם, אימתי בן דוד בא ובמה יזכה עם ד'.

ור"ע משחק. א"ל: מפני מה אתה מצחק. א"ל: מפני מה אתם בוכים. פי', המעשה עצמה הגורמת בכיותכם, היא היא הגורמת צחקתי. והם לא הבינו דברים שאמרן ברמו, ואמרו לו: מקום שכתוב זור הקרב יומת, ועכשיו שועלים הלכו בו ולא נבכה? פי', העומד במקום קדוש, לא די

1. מחוק בכת"ק והוסף לפי השערה.

שמתלבש במלבושי כבוד וקדושה, אלא גם מחשבתו צריך לטהר, כי כל מחשבה זרה מפגלת בקדשים, וגורמת השחתה ומיתה בעולם. ועכשיו שועלים הלכו בו, שפנימיותם מחשבתם מפוגל, רק בלבשם בגדי קודש ילבשו, ומראים שממקום קדוש יהלכו להטעות את הזונים אחריהם, ולא נבכה? והשיב להם ר"ע: לכך אני מצחק, דכתיב ואעידה וכ'.

והנה ידוע, יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, ומבקש לצודו שיצא עבד חפשי מעם אדוניו, וד' ברחמיו בעזרו לשלח לו עדים נאמנים נביאי צדק להזהיר את האדם ולקרבו, לישא את עול תורה ומצוה באהבה ובחבה. רק נביאי שקר הם בעוכריו האומרים שלום יהי' לך כי בשרירות לבך תלך, אכול ושתה. והעם הולכים בחשק אחריהם, כי לבם אטום מהבין, כי נעדרות נשיקות שונא, המחרחרים ריב בין הבנים לאביהם שבשמים. ונאמני' פצעי אוהב המוכיחים אותם להנעים להם בזה ובבא. והם רצים אחרי רועה אויל, כדי למלאות תאותם, השמים חושך לאור ואור לחושך, ונטבעים בהבלי העולם, מבלי הבין לאחריהם, עד ח"ו חרה אף ד' בעמו ונותנם ביד אויביהם בארץ שוביהם, ואז הם רואים בעצמם כי שקר נחלו להם הנביאים שנבאו בבעל הבל, אין בם מועיל, ושבו אל אלהיהם. ישליכו איש אלילי כסף ואלילי זהב, ויכירו וידעו כי המוכיחי אמת המזהירים אותם תמיד שלא לנטות מדרכי התורה ושלא לשמוע לצעקות אבירי און, הן הם נביאי ד' ובהם בחר אלקים. וינהרו אל ד' ויטו אחזן לילך בדרך אמת ולעשות צדק. וד' ירחם בעמו ושב את שבות יעקב וישבו שאנן ואין מחריד.

[ו]

וזהו כוונת ר"ע אמרי' אמר ציון שדה תחרש, פי', כמו שהשדה הוא המחיי את בעליו, והוא החורש את השדה רק שיבואו לו תבואות, כן יעשה ציון, שיבואו נביאי שוא ויחרשו את הקודש עם ד', רק כדי שיהיה להם כבוד ומחיי, בשופי ובריוח, ויובילו את הצאן לטבח, ויתנו את עם ד' לחרף. ואז אם עייזו ישתו בני אל חי את הכוס התרעלה, והיו ח"ו לבזה, אז ישובו אל ד' וידעו ויכירו כי שקר נחלו להם המכעיסים את ד', ושבו אל מביהם, הם האוהבי אמת המוכיחים אותם על פניהם, ויש תקוה לאחריהם, ושבו בנים לגבולם.

עד שלא נתקיימה נבואת אורי', פי', עד שלא עמדה ימים רבים אותה מכשלה, שהאמינו במגידי רהב, עד באו בנים עד המשבר, והכירו כי מקור משחת ומעין נרפש היו להם רועיהם, לא היתה תקוה שישתנה השורה ויקבל האמת ממי שאמרו. אבל אחר שהיתה ימים רבים לישראל ללא

אלהי אמת, והגיעו ע"י [מורדי אור] עד דיוטא תחתונה, ונמסכו יין רעל, הכאות ופצעות ר"ל, ואז ראו והבינו כי חורשי ציון מעלו בהם מעל, ונתנו נחלת ד' לחרפה ולבוזה. ושבנו עם בני ישראל אל אלהיהם ואז נתקיים בהם שיאמינו בד' ובנביאיו, וינהרו תמיד אחריהם, וד' ידבר טוב לעמו.

עד שלא נתקיימה נבואתו של אורי' ציון בגללכם שדה תחרש, הייתי מתיירא שלא תתקיים נבואתו של זכרי'. פי', שלא תהי' לה קיום, כי מתיירא הייתי שיחזורו ויפלו עוד ברשתם של שועלים. עכשיו שנתקיימה נבואתו של אורי', ימים רבים עד שהבינו להבדיל בין אמת לשקר, יודע אני שתתקיים נבואתו של זכרי': עוד ישבו זקנים וחקנות בשערי ירושלים, פי', לעולם ישבו אח"כ זקני אמת בשערי ירושלים. בלשון זה אמרו: עקיבא נחמתנו עקיבא נחמתנו. על שתי הבכיות ושתי צחקות נחמתנו. ד' הוא אלקינו, לו ניחל ונקוה, והוא יוציא לאור משפטנו, ינחם אותנו בכפלים במהרה בימנו, אמן.

[ז]

[הדרן עלך אלו הן הלוקין וסליקא לה מסכת מכות.]

הירצא לנו מכל אלה, שכל זמן שאותן שועלים מחבלי כרמים עומדים בראש, ועיני ישראל עליהן, לאמר שמלה לך קצין תהא לנו (ישעיה ג ; ו). והם בעיני עמנו להדר ולתפארת, גם לא שב אפו ולא שככה חמתו של אלקינו מעלינו, ואנו ללעג ולקלס בין הגוים. מחרפים אותנו ומכים אותנו בין בלשונם בין בידיהם. וא"כ, מי הם המכים ולוקים אותנו, הלא הן הם אשר אמרנו בצלם נחי' בגוים. והם יהיו לנו להדר ולגאון.

זהו כוונת סיום המסכת. הנה מצינו ג"כ, "סילוק" הוי נמי לשון ביאה, כמו כי סליק ר' אבא וכ'. בעי ר' זירא לסילוק לא"י. לכן סיים "הדרן עלך אלו הן הלוקין". פי', כל זמן שאלו הן הלוקים, השועלים מחבלי כרמים, כל זמן שאלו בעיניך להדר ולתפארת, ו"סליקו לה מסכת מכות", פי', כל זה הזמן יעלו עליך ח"ו הנסכות המכות. וחזרין ושונין לומר "הדרן עלך אלו הן הלוקין", פי', אם תשכיל ותבין ותחזור ותשנה לחזור בחכמה ובדעת, כי רק אלו הן הלוקין אשר אמרו ללשוננו, נגביר מי אדון לנו (תהלים יב ; ה), ואתה תשוב ושמעת בקול ד', אז סליקו לך מסכת מכות, פי', אז יסלקו מעליך המכות ועונשין. ישיש ד' אלקיך עליך כאשר שש על אבותיך.

[ח]

ועוד רגע אדבר וירוח לי. והי' כי ישאלך בנך מחר לאמר מה זאת, כי באו בנים עד משבר, וכח אין ללידה, הלא גם השועלים אלו שנתו בילדותם מבאר מים חיים ומי נתן אותם למשיסה עד שירדו לבאר שחת בלי משען ומשענה. ואמרת אליו, כי זדון לבם השיאם לרחק מהם החרש והמסגר. ולא די שלא קרבו אותם כדי שיבוא מכשורא מביניהם, אלא שזרקו עוד עליהם אבני בליסטראות וכל מיני טיט ורפש, עד שאין הם בעצמם מטילים מום בקדשים לצעוק מר על עוסקי חורב, שכל מעשיהם מרמה ושקר, שהוא היושב על התורה ועבודה אינו אלא חנף ומרע כזב ידבר.

ותחת שהי' לו לאותו היושב בראש, לבשם את עצמו מלבושיו ותכשיטיו במר דרור של ת"ח, האהוב ואוהב לכל אדם, ובפרט לאותו היושב לדון ולהורות, כי כן דרך יודעי תורה ורודפי מצוות. כמו שיש לפרש כוונת המסורה ד' פעמים "ואתה" כתוב בראש הקרא. ואתה תדבר. ואתה תצוה. ואתה הקרב. ואתה קח לך. פי', ואתה תדבר וכי, ואתה תצוה את בני ישראל, או תזהר, ואתה הקרב אליך את אהרן אחיך, תקרב אליך את אחיך דדומה לך, כי עי"ז ואתה קח לך בשמים ראש, - גם לך נאה וגם לך יאה ותהא אתה מבושם על ידו. ועתה, האיש, תחת שהי' לו לקרב, הוא מרחק אותו, ושופך עליו חמתו לחרפו ולבזותו, לאמור עליו כי הוא "מלא מרמות ותוך, ותחת לשונו עמל ואון" (תהלים י; ז). ועי"ז האיש העומד בראש נסג אחור, ובא וירד על דרכי חלקקות, עד שירד לבאר שחת, ואין תקוה לאחריתו.

וזהו אפשר כוונת המתני' בריש מסכת מכות. "כיצד העדים נעשים זוממין". פי', כיצד העדים המעידין בעם, כיצד נעשים כ"כ זוממין - ע"י שאמרו מעידין אנו באיש פלוני שהוא בן גרושה בן חלוצה, שהיו מטילין מום בכהנים שעמדו בצדם ואמרו ש"אין בהם מתום לא זורו ולא חובשו" (ישעיה א; ה), הם חללים ופסולים, ועי"ז ירדו הם בעצמם כל כך ואין מציל.

וזהו שאנו מסיימים: "הדרן עלך מסכת מכות והדרך עלן". פי', אם תחזור למשנה ראשונה של מסכת מכות, ותראה האיך נעשה הרעה הזאת שתחת ענבים הבשילו באושים, או הדרך עלן, ותראה כי כל דברי חז"ל אמת וצדק, אין להרהר אחריהם כלל, רק אתה סיב ובלה בה וממנו לא תנוע. ודי' יראנו נפלאות מתורתו וישלח לנו גואל צדק במהרה בימינו, ואז שלום ישפות עלינו, אמן.

תודה למשפחות כהן-מורי, בני נכד המחבר, הרב ר' יעקב צבי כהן זצ"ל, על מסירת כתב-היד.